

De Nieuwe Bijbelvertaling

en de christelijke gereformeerde synode

Inleiding

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) van 2007 besprak het rapport van een studiedeputaatschap inzake het al of niet kunnen aanbevelen van de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) voor gebruik in de erediensten.

Zoals eerder gebleken is in de geschiedenis kan de waardering en beoordeling van een nieuwe(re) bijbelvertaling heel wat emoties losmaken. Ook tijdens de bespreking ter synode bleek dat in soms felle discussies. De besluitvorming strekte zich uit over diverse zittingen, terwijl de commissie die de plenaire zittingen voorbereidde eveneens vele uren aan de NBV besteedde.

Van de besluitvorming die tenslotte volgde, heeft het 2^e besluit de meeste aandacht getrokken:

‘de kerken met klem te ontraden in de eredienst gebruik te maken van de NBV’.

Verder is een nieuw deputaatschap ingesteld, dat onder meer de taak had een brochure als de hier voorliggende te vervaardigen en de kerken aan te bieden.

De synode was ervan overtuigd, dat in de kerken niet lichtvaardig met de keus van een bijbelvertaling mag worden omgegaan. De Heere God heeft zijn Woord aan de gemeente van Christus toevertrouwd. Dat impliceert verantwoordelijkheid, voor gemeenteleden, voor voorgangers en speciaal ook voor kerkenraden. Het nodige materiaal om zorgvuldig met die verantwoordelijkheid om te gaan, wordt de kerken met deze brochure aangeboden.

De hier en daar geuite verwachting dat het nieuwe deputaatschap binnen enkele maanden na de synode in staat zou zijn een brochure gereed te hebben, was in het licht van onze opdracht niet realistisch.

Er diende om te beginnen contact met het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) te worden opgenomen, omdat in het studierapport in diverse opzichten een oordeel over het werk van het NBG werd uitgesproken. Zonder dit nadere overleg konden we niet tot publicatie van onze bewerking van het studierapport overgaan. Een aspect van het overleg met het NBG is ook de mogelijkheid als CGK bijdragen te leveren aan de herziening van de NBV.

Het oorspronkelijke rapport van het studiedeputaatschap was tamelijk lijk.

De leden van dit studiedeputaatschap waren:

prof.dr. A. Baars (voorzitter)
ds. A. Brons
drs. C.C. den Hertog (secretaris)
drs. J.M.J. Kieviet
br. D. van Kreuningen
dr. S. Paas
dr. D. Visser
drs. Joh. Vuijk
ds. J. Westerink

Wij wijzen erop, dat waar in de brochure sprake is van ‘deputaten’ de leden van het genoemde studiedeputaatschap zijn bedoeld.

Geoordeeld werd dat niet alle details, maar wel de hoofdzaken moesten worden opgenomen en dat op een wijze die het voor een breed publiek mogelijk maakt er kennis van te nemen.

Onze bewerking van het studierapport is zorgvuldig overwogen. Om tot een overzichtelijk en inzichtelijk resultaat te komen is het materiaal soms iets anders gerangschikt. Van de ‘pilot-studies’ in de bijlagen bij het studierapport is gebruik gemaakt door er voorbeelden aan te

ontlenen als illustratie van de beoordeling die geboden wordt. Een overzicht van het materiaal van de pilotstudies wordt gegeven in bijlage I. Het oorspronkelijke deputatenrapport met een uitgebreide literaturopgave is te vinden op de website van onze kerken: www.cgk.nl.

Een iets uitvoeriger uitleg is ingevoegd van de uitgangspunten die aan de NBV ten grondslag liggen. De schriftelijke en mondelinge contacten met vertegenwoordigers van het NBG hebben ons geholpen tot een zorgvuldige formulering van een aantal opmerkingen te komen.

Met het oog op onze inbreng bij de te verwachten herziening van de NBV wordt contact onderhouden met de deputaten die door de synode van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (GKv) daarvoor zijn ingesteld. Duidelijk is dat er geen wijzigingen in de vertaalmethode mogelijk zijn. Wel is het mogelijk voorstellen te doen voor de wijziging van specifieke vertaalkeuzes.

In bijlage II achterin deze brochure vindt u de tekst van de besluiten die door de generale synode van 2007 over de NBV zijn genomen.

Graag spreken wij de wens uit, dat het werk van de eerdere deputaten via deze brochure tot vruchtbare gedachtewisselingen leiden zal.

De deputaten generale synode 2007:

drs. A.M. Bol-Drieënhuizen

drs. L.B.C. Boot

ds. A. Brons

drs. L.A. den Butter (secretaris)

prof. dr. J.W. Maris (voorzitter)

drs. W.J. Quist

drs. Joh. Vuijk

Afkortingen

In dit document zijn de volgende afkortingen gebruikt:

CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
DL	Dordtse Leerregels
GKv	Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt
HC	Heidelberger Catechismus
NBG	Nederlands Bijbelgenootschap
NBG '51	Vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap 1951
NBV	Nieuwe Bijbelvertaling
NGB	Nederlands Geloofsbelijdenis
NGK	Nederlandse Gereformeerde Kerken
SV	Statenvertaling

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Inhoudsopgave	5
1 Uitgangspunten voor bijbelvertalen	6
1.1 Gedachten over het vertalen van de Bijbel.....	6
1.1.1 Een stukje voorgeschiedenis	6
1.1.2 Nieuwere ontwikkelingen in de vertaalwetenschap	6
1.2 De Statenvertaling	7
1.3 De NBG-vertaling 1951	9
1.4 De Nieuwe Bijbelvertaling	10
2 Enkele uitgangspunten van de NBV nader bezien	14
2.1 Uitgaven van de brontekst.....	14
2.2 Het vertalen gaat aan de theologie vooraf.....	14
2.3 Brontekstgetrouw en doeltaalgericht.....	15
2.4 De vertaaldaad.....	16
2.5 De kwalificaties van de vertalers	17
3 Kwesties in discussie.....	18
3.1 De NBV en de belijdenis.....	18
3.2 De inleidingen bij de bijbelboeken.....	19
3.3 Het opnemen van de apocriefe boeken	20
3.4 Hoofdlettergebruik	20
3.5 Aanspreekvormen in de NBV	21
3.6 De weergave/vertaling van de Godsnaam.....	21
4 Conclusies	22
4.1 Gemeenschappelijke overwegingen en conclusies	22
4.2 Afzonderlijke afwegingen en conclusies.....	22
4.3 Een gemeenschappelijk voorstel tot een besluit.....	24
Bijlage I: Overzicht van de pilotstudies	25
Bijlage II: Het besluit van de Generale Synode 2007	28

1 Uitgangspunten voor bijbelvertalen

Dit hoofdstuk gaat in op vertaalprincipes. Voor een goede vertaling is het nodig om vooraf een aantal uitgangspunten te formuleren. Eerst worden een paar gedachten weergegeven uit het verre en recentere verleden. Daarna gaan we wat dieper in op de vertaalprincipes van de SV en de NBG '51, en vervolgens ook op die van de NBV.

1.1 Gedachten over het vertalen van de Bijbel

1.1.1 Een stukje voorgeschiedenis

In de eerste eeuwen van onze jaartelling was de algemene gedachte over vertalen van literatuur: de weergave moet goed en duidelijk zijn in de ontvangende taal; de vertaling moet daarom niet al te letterlijk zijn.

De kerkvader *Hiëronymus* (± 347-419) was een van de eersten in het christendom die zich principieel op het vertalen heeft bezonnen, met name ook op het vertalen van de Bijbel. In het algemeen sloot hij zich aan bij zijn tijdgenoten. Maar hij acht het bij filosofische en religieuze teksten beter om letterlijk te vertalen. Dat geldt vooral voor de Bijbel: om 'het geheimenis' van de bijbel(tekst) intact te laten, is het van belang zo dicht mogelijk bij de letter van de Schrift te blijven. De vertaling van Hiëronymus – de *Vulgata* – werd de officiële kerkbijbel in de middeleeuwen.

We maken een sprong naar de tijd van de Reformatie.

Hoewel *Erasmus* (1469-1536) nogal wat kritiek had op de *Vulgata*, weken zijn vertaalprincipes niet wezenlijk af van die van Hiëronymus: de brontekst moet zo nauwkeurig mogelijk weergegeven worden.

Dat lijkt bij *Luther* (1483-1546) anders te zijn geweest. De vertaling van de Schrift moest vooral 'goed klinken' in het Duits, en toegankelijk zijn, ook voor ongeletterde en eenvoudige mensen. Tegelijkertijd pleitte hij er echter ook voor om niet al te vrij met de letter van de oorspronkelijke tekst om te springen. Vooral als het gaat om de kernpunten van de leer moet men zo dicht mogelijk bij de grondtekst blijven.

Calvijn (1509-1564) bewoog zich in de lijn van Erasmus. Hij probeerde zo dicht mogelijk bij de woorden van de oorspronkelijke tekst te blijven. Belangrijk zijn daarbij wel de volgende punten: 1) hij liet het tekstverband (de context) een beslissend woord meespreken in zijn vertaalkeuzes; 2) hij probeerde vertaling en interpretatie gescheiden te houden; 3) hij bleef voortdurend zoeken naar de juiste vertaling.

1.1.2 Nieuwere ontwikkelingen in de vertaalwetenschap

In recentere tijd is veel nagedacht over taal en vertalen.

Een vertaling moet een *equivalente* (= gelijkwaardige) weergave zijn van de brontekst. Maar op wat voor manier 'equivalent'? Er is langs verschillende sporen gedacht.

1. De formeel-equivalente methode

Rond het begin van de negentiende eeuw werd de theorie ontwikkeld dat iedere taal op een unieke wijze uitdrukking geeft aan de werkelijkheid zoals die door de gebruikers van die taal wordt ervaren. Daarom moet een vertaling zo dicht mogelijk bij de woorden en de vorm van de brontekst blijven. Zij mag dus 'vervreemdend' zijn.

In deze traditie staat bijvoorbeeld de recente *Naardense Bijbel* van P. Oussoren.

2. De dynamisch-equivalente methode

Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw wordt de theorievorming rond het vertalen van de Bijbel in belangrijke mate beheerst door het wetenschappelijk werk van Eugene A. Nida. Hij stelt dat we niet moeten blijven staan bij de brontekst op zichzelf, maar moeten kijken wat die doet en bedoelt. Het gaat erom dat de vertaling bij de lezer of luisteraar zoveel mogelijk dezelfde reactie bewerkstelligt die met de oorspronkelijke tekst werd bereikt of beoogd.

Om dit te kunnen bewerken is allereerst een zorgvuldige analyse van de brontekst nodig. De boodschap daarvan moet vervolgens worden overgebracht naar de doeltaal. Eerst nog globaal. Vaak moet dan de vorm veranderen, om de inhoud te bewaren en goed en natuurlijk te laten overkomen. Een volgende stap is de restructurering: de tekst moet getransformeerd worden in een vorm die volledig past bij de ontvangende taal en bij de hoorders/lezers voor wie de vertaling bedoeld is. Daarbij moeten mensen betrokken worden die deskundig of vaardig zijn op het gebied van de doeltaal en die zich ervan bewust zijn dat traditionele vertaaloplossingen in oudere vertalingen een goed begrip van de bijbelse boodschap makkelijk in de weg zouden kunnen staan. De laatste fase van het vertaalproces is het onderzoeken hoe beoogde ontvangers op de vertaling reageren.

Voorbeelden van vertalingen in deze lijn zijn: *Groot Nieuws voor U* (1972), de *Groot Nieuws Bijbel* (1983).

3. De functioneel-equivalente methode

Nida heeft later zijn methode enigszins bijgesteld. Hij stelt voor de term 'dynamisch equivalent' te vervangen door 'functioneel equivalent'. Hoewel hij zelf zegt alleen de term maar niet de methode te willen veranderen, zijn er wel verschuivingen. De meest in het oog springende zijn de volgende.

1. Men neemt nu afstand van de scherpe scheiding tussen vorm en betekenis; daardoor komt men wat dichter bij de brontekst te staan.
2. Niet een zin maar een tekstgeheel vormt de basis voor een vertaling. Structuren in de tekst krijgen een belangrijke plaats in het bepalen van de betekenis.
3. Er is meer oog voor de eigen stilistische kenmerken van de verschillende teksten. Een gedicht is iets anders dan een profetie en een profetie van Jesaja is in een andere stijl geschreven dan een profetie van Amos.

Nog altijd geldt echter het principe dat een vertaling zoveel mogelijk dezelfde indruk op de lezers moet maken als de brontekst op het oorspronkelijke publiek.

4. Twee nieuwe benaderingen

In de huidige stand van de vertaalwetenschap zijn vele vertakkingen van de bovenstaande methoden te noemen. We schenken hier alleen aandacht aan twee belangrijke nieuwere benaderingen.

1. Het *skoposperspectief* (*skopos* = bedoeling). Men gaat er daarbij van uit dat de keuzes in vertalingen vaak mede bepaald worden door de doelgroep. Zo past bijvoorbeeld een niet specifiek kerkelijk taalgebruik bij een vertaling in de omgangstaal, terwijl de NBV over het algemeen meer afgestemd wil zijn op kerkelijk gebruik.
2. In toenemende mate worden *literaire methoden* gebruikt om teksten uit de Bijbel te analyseren en te vertalen. Men wil het literaire karakter van bepaalde schriftgedeelten laten doorklinken in de vertaling. Er moet gelet worden op de factoren die de tekst tot een literaire eenheid maken, en op de retorische structuren en technieken die in het tekstgedeelte voorkomen.

1.2 De Statenvertaling

De nationale synode van Dordrecht (1618-1619) besloot een nieuwe vertaling te laten maken.

Die werd bekend als de Statenvertaling. Men heeft acht principes vastgesteld voor deze vertaling van de Bijbel uit de brontalen (en niet uit de Vulgata en de Duitse vertaling van Luther, zoals in de zestiende eeuw in de Nederlanden gebruikelijk was). Zij zijn duidelijk door het denken van Calvijn en diens navolgers beïnvloed.

1. De vertalers moeten steeds zorgvuldig bij de oorspronkelijke tekst blijven en vasthouden aan de uitdrukkingwijze van de brontalen, voor zover de duidelijkheid en de eis van goed Nederlands dat toelaten. Kan er niet letterlijk vertaald worden, dan zal de letterlijke vertaling in een kanttekening worden opgenomen.
2. Als de bedoeling van de tekst in de woorden niet voldoende tot uitdrukking komt, mogen de vertalers enkele woorden toevoegen. Die moeten goed herkenbaar zijn: in een andere letter gedrukt en tussen haakjes gezet.
3. Voor ieder bijbelboek en ieder hoofdstuk moet een korte samenvatting van de inhoud worden geplaatst. Bovendien moeten de vertalers in de kantlijn verwijzingen opnemen naar gelijklopende schriftplaatsen.
4. Er dienen kanttekeningen bij de vertaling te worden gevoegd, waarin uitgelegd wordt waarom moeilijke plaatsen zo zijn vertaald. De synode achtte het niet nodig en ook niet raadzaam om leerstellige kanttekeningen op te nemen.
5. De apocriefe boeken bij het Oude Testament zullen in de vertaling opgenomen worden, maar wel op allerlei manieren duidelijk onderscheiden van de canonieke boeken.
6. Een vertaler moet aan de volgende vereisten voldoen: hij moet zeer bedreven zijn in de talen van de Bijbel en een man die de Heidelbergse Catechismus en de belijdenis der kerk onderschrijft en die in de kerken een goed getuigenis heeft van een godzalige levenswandel.
7. Op de vraag hoe God in de vertaling zou worden aangesproken (moest daarvoor het verouderde 'Du' gebruikt worden of 'Ghij', hoewel dat eigenlijk een meervoudsvorm was?) besloot men uiteindelijk aan 'Ghij' de voorkeur te geven. Het belangrijkste argument daarvoor was dat 'Du' in die tijd in feite geheel in onbruik was geraakt en daarom onnodig vervreemdend zou werken.
8. Tenslotte bezon men zich op de vraag hoe de godsnaam JHWH vertaald diende te worden. Enkele afgevaardigden pleitten ervoor deze naam onvertaald te laten, omdat het hier gaat om een eigennaam. Uiteindelijk besloot de synode de naam te vertalen met 'HEERE'. Als reden werd aangevoerd dat deze naam in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) vertaald wordt met het Griekse *kurios* en dat de Heere Jezus en de apostelen dat blijkens het Nieuwe Testament hebben overgenomen. De naam zou met hoofdletters gedrukt worden om hem te onderscheiden van andere bijbelse godsnamen.

Wanneer we dit alles overzien, vallen de volgende dingen op:

1. De SV is sterk brontaalgericht. De synode van Dordrecht wilde de kerken een vertaling in handen geven waarin ook mensen die de grondtalen niet machtig zijn zo goed mogelijk worden geïnformeerd over de eigenlijke bedoeling en structuur van de grondtekst.
2. Toch wilde de SV ook doeltaalgericht zijn. De vertalers hebben zich moeite gegeven om een zo begrijpelijk mogelijke vertaling te leveren in verstaanbaar Nederlands.
3. Vaak wordt benadrukt dat de SV gekleurd is door de spiritualiteit van de Nederlandse gereformeerden in de zeventiende eeuw. In dit verband wordt vaak verwezen naar het feit dat de vertalers mannen moesten zijn die niet alleen kundig waren op het terrein van de bijbeltalen, maar ook moesten instemmen met de leer van de kerk en blijk geven van een 'godzalige levenswandel'. Dit is juist, als men daar maar aan toevoegt dat de synode ervoor heeft willen waken dat de gereformeerde leer zou heersen over de vertaling of over de kanttekeningen!
4. Zowel in taalkundig als in geestelijk opzicht heeft de SV een sterk vormende werking

uitgeoefend. Zij heeft een niet te onderschatten invloed gehad op de ontwikkeling van de Nederlandse taal. In het bijzonder heeft de SV het kerkelijk en geestelijk taalgebruik gestempeld, in bepaalde kringen tot in onze tijd toe.

5. Deze vertaling droeg uitdrukkelijk een kerkelijk karakter. Dat wordt onderstreept door het feit dat het vertaalwerk moest worden nagezien en goedgekeurd door veertien revisoren die door de particuliere synoden waren benoemd en dus uit het geheel van de Nederlandse kerk afkomstig waren.

1.3 De NBG-vertaling 1951

Aan het einde van de negentiende en in de loop van de twintigste eeuw kwam er kritiek op de SV: het taalgebruik zou verouderd zijn en de tekst van de SV zou niet meer in overeenstemming zijn met de resultaten van de nieuwere Bijbelwetenschap. Zodoende ontstonden verschillende nieuwere vertalingen, waarvan de NBG '51 de bekendste is.

Het proces waarin deze vertaling tot stand gekomen is, heeft geruime tijd in beslag genomen, namelijk van 1926 tot 1951. De vertaalprincipes werden in de loop van de tijd aangepast en aangevuld. In hun uiteindelijke vorm zien zij er als volgt uit:

1. De vertaling wordt in gemeenschappelijke verantwoordelijkheid door de Commissie van Vertaling vastgesteld. Deze commissie bestond uit theologen uit verschillende protestantse kerken. Pas in de loop van het vertaalproces van het Oude Testament werden enkele neerlandici aan de commissie toegevoegd.
2. De te vertalen Hebreeuwse en Griekse tekst moet wetenschappelijk verantwoord zijn. Dat houdt in dat men uitgaat van de nieuwste wetenschappelijke uitgaven van de grondtekst.
3. Waar mogelijk dienen de vertalers de SV te volgen, zowel in formeel opzicht, als in de vertaling van woorden en zinnen, wanneer de grondtekst dat toelaat. Men sluit zich ook aan bij de SV in de schrijfwijze van persoons- en plaatsnamen en van Hebreeuwse woorden die onvertaald blijven omdat de betekenis daarvan onzeker is.
4. De 'letterlijke vertaling' is in principe ondergeschikt aan de weergave van de bedoeling van de bijbelschrijvers. De betekenis van de woorden kan in het licht van de context per zin verschillend zijn. Een bepaald Hebreeuws of Grieks woord hoeft dus niet per se steeds door hetzelfde Nederlandse woord te worden weergegeven.
5. De structuur van onmiskenbaar poëtische teksten (bijvoorbeeld de psalmen) moet ook in de vertaling tot uitdrukking komen, zowel in de wijze van drukken als in de woordkeuze.
6. Het bijzondere (historische) karakter van het Oude en Nieuwe Testament en de bij de Bijbel passende gedragen (niet-populaire) stijl moeten in de vertaling tot uitdrukking komen. Voorbeelden zijn het gebruik van Hebreeuwse namen voor maten en gewichten, en het gebruik van enigszins archaïserende woorden en grammaticale vormen.
7. Er is een zekere vrijheid in de woordkeuze en stijl van de vertaling, ten behoeve van de speciale stijl van de vertaling als 'heilig boek' (dat wil zeggen het boek van de kerk en het christelijk geloof).
8. In taal en stijl sluiten de vertalers zich zoveel mogelijk aan bij het gebruikelijke Nederlands.

Wie deze punten met elkaar vergelijkt, ontdekt dat hier sprake is van spanningsvelden.

1. Op een aantal punten sloot men zich zoveel mogelijk aan bij de SV, zodat de NBG '51 niet te vervreemdend zou werken bij het kerkvolk. Op andere punten sloeg men echter nadrukkelijk andere wegen in: bijvoorbeeld bij de keuze voor de versie van de grondtekst van het Nieuwe Testament en bij de beslissing meer doeltaalgericht te vertalen dan in de SV was gebeurd.
2. Enerzijds koos men voor een enigszins 'archaïsche' stijl en hield men rekening met

woorden en uitdrukkingen die tot het geloofsgoed van de kerk behoren, terwijl men anderzijds toch ook aansluiting zocht bij het – in die tijd – gebruikelijke Nederlands. Om deze en andere redenen wordt de NBG '51 van verschillende zijden gekarakteriseerd als een 'compromis-vertaling'.

1.4 De Nieuwe Bijbelvertaling

Aanloop en achtergrond

Kort na de verschijning van de NBG '51 werd een begin gemaakt met de herziening van deze vertaling. Omdat de NBG '51 in de kerken zo goed ontvangen werd, bleef het aanvankelijk bij het verzamelen van aantekeningen voor de herziening die heeft plaatsgehad. Maar in de loop der jaren bleek steeds vaker dat de NBG '51 aan vervanging toe was. Er werden initiatieven genomen tot nieuwe vertalingen. Maar geen van deze (deel)vertalingen groeide uit tot een kerkbijbel. Op 26 mei 1989 werd in Amsterdam op de veertiende Alverna-conferentie, georganiseerd door de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB), een eerste aanzet gegeven voor de NBV. Daar werd door de aanwezige kerken besloten dat er een nieuwe gemeenschappelijke bijbelvertaling moest komen die geschikt zou zijn om zowel in de kerk als thuis te gebruiken. De NBV is dus, hoewel niet een project van de kerken zelf, gebaseerd op de steun die kerken en geloofsgemeenschappen hebben uitgesproken. Deze betrokkenheid werd zichtbaar gemaakt in de deelname van supervisoren van wie de meesten door kerken werden aangewezen. De NBV is ontstaan vanuit de behoefte te beschikken over een gezamenlijke bijbelvertaling die geschikt is voor Nederland en Vlaanderen, voor kerk en samenleving. Niet alleen voor in de kerk, maar wel vanuit de kerk, omdat de bronteksten waar het om gaat, van daaruit worden aangereikt als heilige Schrift.

Op 25 februari 1993 ondertekenden het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting een intentieverklaring en publiceerden zij de *Vertaalprincipes* voor dit project.

Vertaalprincipes

De vertaalprincipes beogen een vertaling die zowel *brontekstgetrouw* als *doeltaalgericht* is. Brontekstgetrouw wil zeggen dat het origineel als een samenhangend geheel met eigen kenmerken zoals stijl en genre ook op die manier in de vertaling herkenbaar is.

Doeltaalgericht betekent dat de gangbare, hedendaagse Nederlandse taalmiddelen worden gebruikt om de betekenis en bedoeling van de originele tekst te verwoorden. De vertaling moet dan als een Nederlandse tekst zonder 'on-Nederlandse' zinsconstructies gelezen kunnen worden.

De gevende talen, Hebreeuws, Grieks, en Aramees, zijn talen als elke andere taal. Dat betekent dat de regels van de algemene taalwetenschap op deze talen van toepassing zijn. Bij het vertalen staat de tekst centraal, die vertaald wordt volgens algemene principes. Het vertalen gaat daarmee aan de theologie vooraf.

Dit basisprincipe (brontekstgetrouw en doeltaalgericht) is uitgewerkt in een aantal vertaalregels. Die schrijven voor welke afwegingen de vertalers bij hun beslissingen op specifieke terreinen moeten maken. Door consequent toepassen van de regels worden in overeenkomstige situaties steeds dezelfde vertaalbeslissingen genomen. Deze vertaalmethode functioneert niet alleen als richtlijn voor de vertalers, maar ook als toetssteen bij de beoordeling van de vertaling.

Hieronder volgt een korte beschrijving van een aantal belangrijke aspecten van de vertaalmethode.

a. taalkenmerken en tekstkenmerken

De bijbelse talen zijn talen als elke andere taal. Bij het vertalen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen taalkenmerken en tekstkenmerken.

Een taalkenmerk is een specifiek kenmerk van de brontaal. Het hoort bij de manier waarop een taal zich uitdrukt. Taalkenmerken zijn elementen die binnen een tekst geen specifieke functie hebben.

‘What time is it?’ wordt in het Nederlands: ‘Hoe laat is het?’ en niet: ‘Wat (voor) tijd is het?’ Een Franse jongen zegt ‘J’ai 15 ans’, terwijl zijn Nederlandse vriendje zegt: ‘Ik ben 15 jaar’ en niet (een letterlijke vertaling van het Frans) ‘Ik heb 15 jaar’.

In Numeri 35 komt het aantal steden dat bestemd is voor de Levieten ter sprake: 48. Letterlijk vertaald vanuit het Hebreeuws zou er niet ‘achtenveertig steden’ moeten staan, maar ‘veertig en acht stad’.

Voor het vertalen van een taalkenmerk wordt gezocht naar de overeenkomstige manier van spreken in het Nederlands.

Dit illustreert dat *brontekst*getrouw iets anders is dan *brontaal*getrouw. Een brontaalgetrouwe vertaling laat de structuur van de originele taal ook in de vertaling doorschemeren. Maar de woordvolgorde van de brontalen verschilt van die van het Nederlands, waardoor een brontaalgetrouwe vertaling vreemder overkomt dan een gewone Nederlandse tekst.

Een tekstkenmerk heeft in de vertaling wel een functie. De auteur van de tekst heeft het kenmerk gebruikt om iets duidelijk te maken of ergens de nadruk op te leggen. Zo’n tekstkenmerk moet daarom ook in de vertaling herkenbaar zijn.

Wat vertaald dient te worden zijn geen losse woorden of zinnen, maar een geheel van zinnen: een tekst. De tekst functioneert als context voor elke te vertalen zin binnen het geheel. Het geheel dat een tekst is — de zogenaamde context in nauwere zin — is én het uitgangspunt voor het bepalen van de structuur én het sluitstuk bij het bepalen welke betekenisnuance van het woord gekozen moet worden in de vertaling.

b. concordantie en motieven

Concordant vertalen is zo veel mogelijk hetzelfde brontaalwoord met hetzelfde woord in het Nederlands weergeven. Dat kan eigenaardige en ‘on-Nederlandse’ combinaties opleveren. Dat komt doordat woorden vaak meer betekenissen hebben en naar verschillende zaken verwijzen. Een strikt concordante vertaling doet geen recht aan de tekst in de brontaal. Woorden krijgen hun betekenis in het concrete verband waarin ze worden gebruikt.

Zo kan het Hebreeuwse woord *jad* ‘hand’ betekenen. Daarnaast heeft het een veelvoud aan andere betekenissen, zoals bijvoorbeeld ‘kant’, ‘deel’, ‘greep’ of ‘pin’. Wie consequent met ‘hand’ zou vertalen, krijgt een vertaling in onbegrijpelijk Nederlands.

Soms wordt in een tekst opzettelijk hetzelfde woord herhaald. Daarmee wordt een motief of spanningsboog in de tekst opgebouwd. Dit kenmerk van de tekst moet in de vertaling terugkomen. Waar exacte herhaling in het Nederlands als storend ervaren kan worden, is in de NBV gekozen voor het gebruik van verwante woorden. Dit principe wordt ‘beperkte concordantie’ genoemd. Zo wordt een wezenlijk element in de tekst weergegeven met Nederlandse taalmiddelen.

c. tekst

Bij het vertalen van een tekst spelen vier belangrijke aspecten een rol. In de eerste plaats de *functie* van een tekst. Met welk doel is een tekst geschreven? Is de vertaler zich hier niet van bewust, dan kan de tekst in de vertaling anders gaan functioneren dan hij in het origineel doet. In de tweede plaats het *genre* van een tekst. Een verhalende tekst vraagt om een andere aanpak dan een poëtische tekst. Het effect dat een tekst op de lezer heeft, hangt nauw samen met de tekstsoort. Maar tussen twee talen bestaan er verschillen in de manier waarop dat effect

vorm kan krijgen. Het is daarom voor het vertalen belangrijk om in de doeltaal te zoeken naar een manier waarop dat effect en de functie van de tekst het best tot hun recht kunnen komen. In de derde plaats de *toon* van een tekst. De toon van een tekst wordt bepaald door de intentie. Wil een tekst overtuigen of ontroeren, is hij emotioneel geladen of wil hij alleen informeren? Ten slotte het *taalniveau* van een tekst. Een tekst kan geschreven zijn in zeer verheven taal. Maar ook in heel eenvoudige of zelfs platte taal. Welk taalniveau is gebruikt hangt samen met de functie van een tekst.

d. termen uit de broncultuur

In de NBV blijft de oorspronkelijke tijd en cultuur waarin de brontekst is ontstaan herkenbaar. Dat wil zeggen dat elementen die voor onze huidige tijd en cultuur vreemd zijn in principe niet vervangen worden door iets dat wel bekend is.

In Marcus 15:25 vertaalt de NBV: 'Het was in het derde uur na zonsopgang toen ze hem kruisigden.' De Groot Nieuws Bijbel vervangt het element 'derde uur' door een tijdsaanduiding die in de huidige tijd en cultuur bekend is: 'Het was negen uur in de ochtend toen ze hem kruisigden.' In de NBV is de oorspronkelijke tijdsaanduiding gehandhaafd.

Er kunnen in de NBV woorden gebruikt worden die hun oorsprong vinden in de broncultuur, maar dan moeten die woorden wel verklaard worden in een woordenlijst.

Bijvoorbeeld: 'adar', twaalfde maand van de Hebreeuwse kalender; 'chomer', inhoudsmaat; 'prefect', titel van de gouverneurs van de Romeinse provincie.

Er zijn ook woorden of uitdrukkingen die traditioneel in bijbelvertalingen worden gebruikt, maar waarvan voor veel lezers de betekenis niet meer duidelijk is. In die gevallen is gezocht naar formuleringen die aansluiten bij het gangbaar en hedendaags Nederlands.

Bijvoorbeeld: 'goedertieren'. Dit woord is in de NBV afhankelijk van de context weergegeven met woorden als 'genegen', 'liefdevol', 'trouw', 'waarachtig'.

e. voorleesbaarheid

De voorleesbaarheid staat in dienst van het gebruik van de vertaling als tekst, maar mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de tekst als vertaling. Er moet in de vertaling worden gestreefd naar een heldere presentatie door middel van natuurlijk ritme, pauzes, intonatie, woordvolgorde, verbanden tussen zinnen, verwijzingsstructuur, dialoogvorm. De Nederlandse taal stelt hierbij andere eisen dan de brontalen.

Gebruik

Van 1993 tot 2004 is door dertig vertalers en een groot aantal supervisors en meelezers, gewerkt aan de totstandkoming van NBV. De teksten zijn stuk voor stuk uitvoerig gecontroleerd, becommentarieerd en besproken.

De NBV is een interconfessionele vertaling voor het hele Nederlandse taalgebied. De vertaling is bedoeld voor velerlei kerken en groeperingen, voor liturgisch gebruik, voor catechese en (persoonlijke) bijbelstudie. Maar de vertaling is ook bedoeld voor cultureel gebruik buiten de kerk. De methode die is gebruikt om de Bijbel te vertalen houdt rekening met de verschillende gebruiksfuncties, waaronder de kerkelijke en liturgische functie een belangrijke positie innemen. Zo heeft het initiatief vanuit de kerken geresulteerd in een bijbelvertaling die onder meer bedoeld is voor het gebruik in de kerken.

Het voorgaande overziende kunnen we concluderen dat in de NBV de volgende elementen van nieuwe benaderingen van bijbelvertalen herkenbaar zijn:

1. Door de aandacht voor de stilistische kenmerken van verschillende tekstsoorten heeft de NBV de karakteristieken van de *functioneel equivalente* vertaalmethode.
2. Er worden echter ook allerlei aspecten uit de *dynamisch equivalente methode* overgenomen (= het verstaan door de doelgroep heeft prioriteit).
3. Tegelijkertijd zijn er in de NBV ook aspecten te vinden van nieuwere ontwikkelingen, met name het *skoposperspectief* (= taalgebruik in overeenstemming met het beoogde gebruik) en de *literaire benaderingen* (= het laten doorklinken van het literaire karakter van schriftgedeelten).
4. De NBV is een interconfessionele vertaling, de SV en de NBG '51 zijn protestantse vertalingen.

2 Enkele uitgangspunten van de NBV nader bezien

In 1.4 is een korte samenvatting gegeven van de uitgangspunten die in het kader van het project [Nieuwe Bijbelvertaling] vastgelegd zijn. Om de vertaling goed te kunnen beoordelen hebben de deputaten studie gemaakt van die uitgangspunten. Een aantal daarvan vraagt om nadere toelichting en commentaar. Met een • wordt aangegeven wat de uitgangspunten van de NBV zijn.

2.1 Uitgaven van de brontekst

- De Nieuwe Bijbelvertaling is gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke uitgaven van het Oude en Nieuwe Testament.

De Statenvertaling is gebaseerd op een brontekst die in de zeventiende eeuw als de meest betrouwbare gold. Maar na de zeventiende eeuw werden er meer handschriften gevonden, waarop nieuwe tekstuitgaven gebaseerd werden. Deze zijn mede gebruikt in moderne vertalingen zoals bijvoorbeeld ook de NBG '51 en de NBV.

De deputaten zijn van mening dat de NBV met een aantal passages waarin de gebruikte brontekst afwijkt van de brontekst uit de zeventiende eeuw beter omgaat dan de NBG '51. Voorbeelden zijn: Marcus 16:9-20 en Johannes 7:53-8:11. De NBG '51 plaatst deze tekstgedeelten zonder enig commentaar tussen vierkante haken. Hierdoor wordt gesuggereerd dat wetenschappelijk bewezen is dat deze tekstgedeelten niet tot de oorspronkelijke tekst behoren. De NBV zet de vertaling van deze gedeelten in de hoofdtekst en plaatst een voetnoot met toelichting.

Ook de tekst in het Nieuwe Testament die het meest direct over de Drie-eenheid spreekt, 1 Johannes 5:7-8, staat in de NBG '51 tussen vierkante haken. In de NBV staat deze tekst in een noot met daarbij de uitleg dat deze tekst in andere handschriften wel te vinden is.

2.2 Het vertalen gaat aan de theologie vooraf

- De brontalen Hebreeuws, Grieks en Aramees zijn talen als elke andere taal waarop de regels van de algemene taalwetenschap van toepassing zijn.
- Het vertalen gaat aan de theologie vooraf. De tekst staat centraal. Dat betekent dat geen dogmatische en andere leerstellige vooronderstellingen het vertalen mogen belasten.

Het eerste punt verdient instemming. Het tweede punt moet nader toegelicht worden. Het vertaalwerk mag inderdaad niet belast worden door specifieke theologische en/of dogmatische inzichten van de betrokkenen. Toch dient men er zich in een vertaalteam wel van bewust te zijn dat theologische beslissingen een belangrijke rol spelen bij het vertalen van de Bijbel. Niet alleen heeft de vertaler bepaalde standpunten, maar ook vereist het vertaalwerk soms expliciet theologische beslissingen.

Een voorbeeld: De Bijbel is een verzameling boeken. Tegelijk is men in de geschiedenis van de christelijke kerk, en in het bijzonder in de gereformeerde traditie, altijd overtuigd geweest van de eenheid van de Schrift. Dit uitgangspunt heeft invloed op de vertaling. Vanuit de overtuiging dat de Schrift een eenheid is en dat de Schrift haar eigen uitlegger is, is er afstemming nodig in de vertaling van de verschillende bijbelboeken. Bijbelschrijvers putten immers soms uit andere bijbelboeken.

Het is onjuist te denken dat vooronderstellingen uit de (ver)taalwetenschap altijd objectief wetenschappelijk zijn, terwijl vooronderstellingen uit de theologie dat niet zijn. Beide wetenschappen gaan uit van bepaalde vooronderstellingen en het is het beste die vooraf zo duidelijk mogelijk te formuleren.

Enerzijds is bij het vertalen van de Bijbel theologie onmisbaar, anderzijds mag de theologie het vertalen niet in de weg staan. Het is methodisch een goede keuze om het vertalen zo min mogelijk door een theologische stellingname te laten beheersen.

Interconfessioneel

De NBV wil met nadruk boven de partijen staan. Dat wil zeggen dat ‘confessioneel bepaalde vooroordelen’ in een interconfessionele vertaling zo min mogelijk doorklinken.

Deputaten maken twee opmerkingen bij dit punt.

In de eerste plaats zal men zich bij deze stellingname op zijn minst de vraag moeten stellen of de NBV – in theologisch opzicht – niet het gevaar loopt vlak en vaag te worden.

Vervolgens moet men zich afvragen of ‘interconfessioneel’ theologisch wel waarde vrij is. Moet op zijn minst niet naar een theologische of confessionele plaatsbepaling gevraagd worden, zeker op het punt van het karakter van de Heilige Schrift als het Woord van God?

De inspiratie van de Schrift

In de Bijbel komen we in aanraking met het geïnspireerde Woord van God. Heeft dit consequenties voor een vertaalmethode en de vertaalpraktijk?

Zuiver taalkundig gezien zijn er geen aanwijzingen voor en geen aanwijzingen tegen het door God gegeven karakter van de Bijbel.

In het gereformeerde protestantisme wordt gesteld dat een vertaling zo trouw mogelijk moet zijn aan de grondtekst, omdat heel de Schrift door God is ingegeven. Voor de Statenvertaling betekende dit dat de vorm van het origineel waar mogelijk gehandhaafd moest worden. Voor de NBV betekende dit dat de vertaling in betekenis en bedoeling brontekstgetrouw moest zijn. Overigens kan het bevreemden, dat in het hoofdstuk over de vertaalprincipes van de NBV niets te vinden is van de overtuiging, dat de Heilige Geest de eerste Auteur is van de Schriften. Dit heeft uiteraard te maken met het principe dat vertalen aan theologie voorafgaat. De vraag blijft echter of dit ook niet in principe een theologisch uitgangspunt is.

2.3 Brontekstgetrouw en doeltaalgericht

- Een goede Bijbelvertaling dient brontekstgetrouw en doeltaalgericht te zijn.

Deze opvatting achten deputaten juist, waarbij aangetekend dient te worden dat zij de nadruk wil leggen op de brontekstgetrouwheid. Het blijkt dat dit vertaalprincipe niet eenduidig toe te passen is. Enerzijds zijn er namelijk in de vertaalregels voor de NBV afspraken beschreven waarin de kenmerken van de brontekst prioriteit hebben bij het vertalen. Anderzijds lijkt in sommige gevallen de doeltaal in de vertaling sterk te prevaleren. Voordat de NBV verscheen zijn hier al kritische opmerkingen bij geplaatst. Die hebben ertoe geleid dat er een aantal aanpassingen zijn gedaan in de vertaalmethode en de voorgestelde tekst.

Taalkenmerken en tekstkenmerken

- Om per geval te kiezen waar het zwaartepunt bij het vertalen moet liggen, wordt in de NBV onderscheid gemaakt tussen taalkenmerken en tekstkenmerken. Taalkenmerken zijn eigenschappen van een specifieke taal, die in de vertaling niet overgenomen hoe-

ven te worden. Tekstkenmerken zijn eigenschappen van een tekst, die bij het vertalen wel terug moeten komen.

Het onderscheid tussen taal- of tekstkenmerk is zinvol en verhelderend. Het probleem is echter dat het niet altijd objectief vast te stellen is of iets een taal- of een tekstkenmerk is. Veel kritische reacties op bepaalde passages in de NBV cirkelen om deze vraag.

Het volgende voorbeeld kan duidelijk maken welke moeiten hier liggen. In Openbaring 19:16 staat, in de NBG '51: 'En Hij heeft op zijn kleding en op zijn dij geschreven de naam: 'Koning der koningen en Here der heren'. De NBV heeft hier: 'Op zijn kleding en op zijn dij staat de naam 'Hoogste Heer en koning'. Naar de mening van deputaten is hier een tekstkenmerk, namelijk een hebraïsme, weggefallen. Dat de schrijver hiermee zijn wortels in de Schriften van het Oude Testament aangeeft, wordt in de NBV niet meer uitgedrukt. Nu is er wat voor te zeggen om uit het Oude Testament geen hebraïsmen in het Nederlands over te brengen en uit het Nieuwe Testament wel. In het eerste geval gaat het om een taalkenmerk, in het tweede geval om een tekstkenmerk. Wie zo de Bijbel vertaalt, komt wel tot het merkwaardige resultaat dat het Nieuwe Testament 'meer Hebreeuws' gaat klinken dan het Oude Testament. Bovendien kan het signaal van een hebraïsme in het Nieuwe Testament alleen verstaanbaar worden als eerst het Hebreeuwse idioom van het Oude Testament 'getrouwelijk overgezet' is. De lezer kan het hebraïserende tekstkenmerk van 'Koning der koningen' uit het Nieuwe Testament alleen herkennen, als hij weet van het taalkenmerk dat in het oudtestamentische 'heilige der heiligen' verscholen ligt.

Religieuze termen

- Religieuze termen mogen in de NBV gebruikt worden. Maar zij moeten wel getoetst worden op hun bruikbaarheid in het Nederlands en mogen niet in strijd zijn met het interconfessionele karakter van de vertaling.

Dit uitgangspunt houdt in dat in de vertaling voorzichtig wordt omgegaan met woorden en uitdrukkingen die traditioneel in bijbelvertalingen worden gebruikt, maar die in het dagelijks leven of niet gebruikt worden, of alleen in een andere betekenis gebruikt worden. Daarnaast moet er ook bij het gebruik van woorden en uitdrukkingen rekening gehouden worden met verscheidene kerkelijke tradities.

Woorden of uitdrukkingen die onder de 'religieuze termen' vallen zijn bijvoorbeeld:

- Beking. Waar de NBG '51 dit woord gebruikt, is in de NBV regelmatig voor een andere vertaling gekozen: 'tot inkeer komen', 'het nieuwe leven ontvangen', 'een nieuw leven beginnen'.
- Heerlijkheid. Dit woord wordt in de NBV vaak weergegeven met 'majesteit', maar ook met bijvoorbeeld: aanzien, roem, eer, luister, glorie(rijk), schittering, nabijheid, grootheid, luisterrijke verschijning, glans.

Exodus 24:17. NBG '51: De verschijning van de heerlijkheid des HEREN was als verterend vuur op de top van de berg ten aanschouwen van de Israëlieten. NBV: En terwijl de Israëlieten de majesteit van de HEER zagen, als een laaiend vuur op de top van de berg

Hetzelfde geldt voor woorden als 'vlees', 'vreze des HEEREN', 'goedertierenheid' en 'rechtvaardiging'. Sommige klassiek religieuze woorden worden in het gewone taalgebruik niet direct begrepen. De deputaten stellen de vraag of dit een doorslaggevende reden is om ze in een Bijbelvertaling niet meer te gebruiken. Daarmee willen zij zeker geen pleidooi voeren voor een kerkelijke 'geheimtaal', maar zij willen er toch wel voor waken dat met het vervangen van bepaalde religieuze termen iets verdwijnt dat in de traditie van de kerk een belangrijke rol speelt.

2.4 De vertaaldraad

Concordant vertalen

Concordant vertalen betekent één en hetzelfde woord uit de brontekst steeds op dezelfde manier vertalen. Volledige concordantie perst een vertaling te zeer in een keurslijf en leidt tot onbegrijpelijk Nederlands. Ook de SV, die concordantie nastreefde, vertaalt ‘doeltaalgericht’ waar strikte concordantie een onduidelijk zin oplevert.

Het is daarom op zich juist dat de NBV heeft gekozen voor het principe van beperkte concordantie. Deze manier van vertalen heeft echter wel gevolgen voor de traditionele vormen van bijbelstudie. De NBV maakt het minder makkelijk om op basis van woordovereenkomsten de Bijbel te bestuderen. In een meer concordante vertaling zijn de dwarsverbindingen op woordniveau beter herkenbaar.

De deputaten zijn van mening dat de NBV op dit punt te veel het principe van doeltaalgericht vertalen laat domineren. Zij hebben de indruk dat waar concordant vertalen mogelijk was, daar in de NBV toch niet altijd voor gekozen is. Voor bijbelstudie is het dan ook noodzakelijk om andere vertalingen naast de NBV te gebruiken.

Inclusief vertalen

De NBV vermijdt exclusief mannelijk taalgebruik waar dat mogelijk is. In plaats daarvan worden sekseneutrale termen gebruikt of wordt er op zo’n wijze vertaald dat vrouwen uitdrukkelijk worden ingesloten. In de NBV wordt bijvoorbeeld gesproken over ‘voorouders’ in plaats van ‘vaderen’. Ook worden de gemeenten in het Nieuwe Testament aangesproken met ‘broeders en zusters’ (bijv. Hand. 1:16 en 2:29; 1 Thess. 1:4) in plaats van alleen met ‘broeders’.

De NBV volgt het principe van het inclusief vertalen niet slaafs (bijv. Ps. 133:1; Luk. 17:3 en Hand. 1:21). Van geval tot geval is er een keuze gemaakt, de ene keer voor een exclusieve en de andere keer voor een inclusieve vertaling. Soms vertaalt de NBV volgens de deputaten ten onrechte inclusief. Deputaten wijzen erop dat het op bepaalde plaatsen inclusief vertalen, niet kan verhullen dat de Bijbel op een andere wijze over de verhouding man en vrouw spreekt dan in West-Europa gebruikelijk is aan het begin van de eenentwintigste eeuw.

2.5 De kwalificaties van de vertalers

- De vertalers dienen ter zake kundige mensen te zijn, die bekend zijn met algemene taalwetenschap, literatuurwetenschap, tekstwetenschap en vertaalwetenschap. Aangezien slechts weinigen deze verschillende kennisgebieden tegelijk beheersen, zal er in teams van neerlandici, hebraïci en graeci gewerkt moeten worden.

Deze omschrijving van de eisen die aan de vertalers worden gesteld, verdient instemming. Tegelijkertijd had volgens de Deputaten de rol van de bijbelwetenschappers duidelijk geformuleerd moeten worden.

Bij de selectie van de vertalers werd van hen gevraagd dat zij ‘openheid voor en affiniteit met de Bijbel’ moesten bezitten. De deputaten vinden deze omschrijving te vaag, men had op zijn minst kunnen vragen naar een theologische en confessionele plaatsbepaling.

Wel is het juist dat een vertaling gemeten moet worden aan het product en dat goede vertaalregels dit product beschermen tegen particuliere opvattingen van de vertalers. Ook kán de confessionele binding van een vertaler een belemmering worden bij het vertaalwerk. Dat is het geval wanneer hij de vertaling ondergeschikt maakt aan zijn eigen dogmatische uitgangspunten. Toch zouden een confessionele binding en een wetenschappelijke vertaalhouding elkaar niet in de weg hoeven staan.

3 Kwesties in discussie

In dit hoofdstuk wordt een aantal keuzen die in de NBV zijn gemaakt tegen het licht gehouden.

3.1 De NBV en de belijdenis

De NBV en het schriftberoep in onze belijdenisgeschriften

In onze belijdenisgeschriften wordt voortdurend duidelijk gemaakt dat ons belijden gegrond is op de Schrift.

Als nu in de volgende paragrafen wordt nagegaan of de relatie tussen de NBV en de belijdenisgeschriften ook vragen kan oproepen, betekent dat niet dat een vertaling zich zou moeten voegen naar de gereformeerde belijdenis. Bij het vertalen van de Bijbel dient het uitgangspunt alleen de Schrift zelf te zijn.

Waar het nu om gaat is het volgende. In de belijdenisgeschriften vinden we veel citaten van en zinspelingen op teksten uit de Bijbel. Die ‘kloppen’ als we de teksten opzoeken in de SV of de NBG ’51. Is dat ook zo als we ze in de NBV lezen?

In het algemeen ondersteunt de NBV het schriftberoep in de belijdenisgeschriften. Soms worden in de NBV andere accenten gelegd, waardoor een bewijsplaats minder ‘to the point’ is. Bepaalde woorden en termen die ons vertrouwd zijn vanuit de SV of NBG ’51, en die ook in (de aangehaalde teksten in) de belijdenisgeschriften voorkomen, worden in de NBV niet gebruikt. Evengoed is hierdoor de kracht van het schriftbewijs doorgaans niet aangetast.

Bij enkele plaatsen in onze belijdenis zijn er wel vragen over te stellen:

De voortijdelijkheid van de uitverkiezing – Efeziërs 1:11 en Romeinen 8:30

Met de DL (en de NGB art. 16) belijden we dat Gods verkiezing van eeuwigheid is, van voor de grondlegging der wereld. In DL I, 6 en 7 worden als bewijsplaatsen vier teksten aangehaald, waarvan twee uit Efeziërs 1 en één uit Romeinen 8.

De DL verwijzen in I, 6-7 eerst naar Efeziërs 1:11. Daar wordt nadruk gelegd op het ‘tevoren’ door de herhaling van het Griekse voorvoegsel *pro* (in de SV en NBG ’51 terugkomend in ‘tevoeren’ en ‘voornemen’). In de NBV is dat niet terug te vinden. Hetzelfde geldt bij Romeinen 8:30, dat in DL I, 7 wordt aangevoerd (SV: ‘tevoeren bestemd’).

Deze vertaalkeuzen in de NBV betekenen niet dat de vertalers willens en wetens een element weglaten. Het accent op de voortijdelijkheid blijft ook in de NBV duidelijk aanwezig – in de context. Dat blijkt uit de vertaling van Efeziërs 1:4-6 waarin de boodschap van Gods verkiezing van de zijnen voor de grondlegging der wereld in alle drie vertalingen tot haar recht komt. Het rechtstreekse beroep van de DL op deze teksten is echter zwakker geworden.

De goede werken in Efeziërs 2:10

In DL I, 8 wordt verwezen naar Efeziërs 2:10: ‘want zijn maaksel zijn wij, in Christus Jezus geschapen om goede werken te doen, die God tevoren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen.’ (zie zowel SV als NBG ’51). In de NBV lezen we hier ‘Want hij heeft ons gemaakt tot wat wij nu zijn: in Christus Jezus geschapen om de weg te gaan van de goede daden die God mogelijk heeft gemaakt.’

Ook in de vertaling van deze tekst is het ‘tevoren’ (*pro-*) niet terug te vinden. Het gaat om een voorvoegsel, dat volgens veel exegeten een stevige theologische lading heeft. Het ‘tevoren bereid’ zegt niet alleen dat God deze werken geprepareerd heeft, maar ook, dat God het leven van de gelovigen zo leidt dat zij goede werken doen. Vanouds werd in het licht van dit woord

het genadekarakter van de goede werken sterk benadrukt (vgl. ook HC zondag 24 vraag 64; zondag 32; NGB art. 24). Dit genadekarakter blijft in de NBV ten onrechte meer in de schaduw.

Rondom de rechtvaardiging

Bij het vertalen van de brief aan de Galaten is in een vroeg stadium wel het werkwoord ‘rechtvaardigen’ en het zelfstandig naamwoord ‘rechtvaardiging’ gebruikt. De neerlandici maakten echter bezwaar tegen deze woorden, omdat die in het Nederlands iets anders betekenen dan bij Paulus. In het hedendaagse gesecculariseerde Nederlands betekent ‘rechtvaardigen’ nog slechts dat men zichzelf of het eigen gedrag verdedigt. In de brieven van Paulus is het inderdaad iets anders!

Men heeft toen naar andere vertalingen gezocht. ‘Gerechvaardigd’ (in SV en NGB ’51) werd vervangen door ‘vrijgesproken’ (Rom. 8:30 en 33) of door ‘als rechtvaardige aangenomen’ (Rom. 3:24).

De vraag kan worden gesteld of met deze vertalingen de zaak die in het paulinische begrip ‘rechtvaardiging’ bedoeld is, wel echt wordt gedekt. Het paulinische begrip ‘rechtvaardiging’ kent vele nuances. Te denken is aan de omschrijvingen in de klassieke exegese en dogmatiek, waarin niet alleen de elementen ‘vrijgesproken worden van schuld en straf’, maar ook ‘erfgenaam worden van / recht ontvangen op het eeuwige leven’ voorkomen. Zie daarbij ook HC zondag 23 en NGB art. 22 en 23.

Wanneer we letten op de teksten die in de belijdenisgeschriften worden aangehaald bij de belijdenis van de rechtvaardiging van de goddeloze, dan blijken de meeste van deze schriftplaatsen ook in de NBV onze belijdenis te ondersteunen.

Een probleem ontstaat bij HC zondag 59. Daar wordt namelijk beleden dat de vrucht van het geloof is dat wij in Christus rechtvaardig voor God zijn, met een verwijzing naar Habakuk 2:4. De NBV vertaalt daar: ‘... maar de rechtvaardige zal leven door zijn trouw’. Als dat opgevat wordt als ‘zijn trouw aan God’ of ‘zijn trouw aan de wet van God’ dan is dat iets anders dan dat de rechtvaardige zal leven door zijn geloof. De aanhalingen van deze tekst in het NT zijn in de NBV wel weergegeven met: ‘de rechtvaardige zal leven door geloof’ (Rom. 1:17; Gal. 3:11; Hebr. 10:38). Op dit punt wordt de eenheid tussen het OT en het NT onvoldoende gehonoreerd.

Conclusies

Het volgende kan als resultaat van ons onderzoek worden gezegd:

1. In het algemeen ondersteunt de NBV het schriftberoep in de gereformeerde belijdenisgeschriften.
2. Op een enkel punt wordt het schriftberoep door de NBV ernstig verzwakt. We denken hier met name aan het genadekarakter van de goede werken.
3. Hoewel het rechtstreekse beroep op Romeinen 8:30 en Efeziërs 1:11 in de DL in de NBV minder grond vindt, laat de lezing van deze teksten in hun context zien, dat ook hier de voortijdelijkheid van de predestinatie wordt bedoeld.
4. Ook bij de schriftbewijzen in de belijdenisgeschriften worden we herinnerd aan de discrepantie die in de NBV te vinden is tussen de vertaling van het Oude en het Nieuwe Testament. Dat wordt o.a. zichtbaar in Habakuk 2:4, vergeleken met Romeinen 1:17, Galaten 3:11 en Hebr. 10:38.

3.2 De inleidingen bij de bijbelboeken

In de NBV vinden we bij elk bijbelboek een inleiding. De inleidingen geven veel nuttige informatie, maar er staan ook dingen in die vragen oproepen.

1. Het veelvuldig gebruik van het woord ‘verhalen’ roept de vraag op in hoeverre het be-

schrevene nog historisch betrouwbaar (of zelfs maar historisch bedoeld) moet worden geacht.

2. Bij de profeten Zacharia en Maleachi wordt gezegd: ‘Met de herhaalde formule ‘spreekt/zegt de HEER van de hemelse machten’ zet de profeet zijn betoog kracht bij.’ Of het ook echt om spreken van God gaat, wordt in het midden gelaten. In de inleidingen op Amos en Haggai wordt dat wel expliciet gezegd.
3. In de inleiding op het boek Jeremia lezen we: ‘Zijn inschatting van de politieke machtsverhoudingen brengt hem uiteindelijk in de gevangenis.’ Maar het ging toch om nog wel wat meer dan dat: over wat hij als profeet van de Heere móest zeggen over de handel en wandel van het volk en de reactie van de Heere daarop.
4. Bij het boek Daniël wordt gezegd: ‘Op grond van historisch onderzoek en de taal en de stijl van het boek nemen velen tegenwoordig aan dat het boek in zijn huidige vorm uit de eerste helft van de tweede eeuw v.Chr. stamt.’ Over deze datering valt echter nog wel meer te zeggen.
5. Bij diverse Bijbelboeken/brieven uit het NT wordt gezegd dat er over de authenticiteit vragen zijn. Vaak worden dan verschillende meningen naast elkaar gezet; de gedachte dat een ander dan de (in het Bijbelboek of de traditie) genoemde de auteur zou zijn wordt dan met meer of minder gewicht naar voren gebracht. (Zie bij: Johannes, Efeziërs, Kolossenzen, 2 Tessalonicenzen, 1 en 2 Timotheüs, Titus, Jakobus, 1 en 2 Petrus, 1, 2, en 3 Johannes, Judas en Openbaring.)

Al met al: er wordt veel goede informatie geboden, maar deputaten vinden in veel inleidingen ook de sporen van een benadering van de Bijbelboeken waarmee zij niet gelukkig zijn. Inmiddels zijn er ook edities van de NBV zonder de inleidingen op de Bijbelboeken.

3.3 Het opnemen van de apocriefe boeken

Ook de apocriefe boeken zijn vertaald, en in sommige uitgaven opgenomen tussen het Oude en het Nieuwe Testament in. Dit was van belang voor de deelname van de kant van onder andere de Evangelisch-lutherse en de Rooms Katholieke Kerk. Deputaten onderstrepen dat alleen de canonieke boeken tot de Bijbel behoren, zoals beleden wordt in NGB art. 6. Al eerder werd duidelijk dat de SV de apocriefe boeken ook een plaats heeft gegeven – maar dan een andere: helemaal achterin, onderscheiden van de canonieke boeken voorzien van een waarschuwing om ze niet op één lijn te stellen met het gezaghebbende Woord van God.

3.4 Hoofdlettergebruik

Veel mensen uit onze kerken zijn kritisch over het hoofdlettergebruik in de NBV. Het gaat dan om voornaamwoorden die verwijzen naar God of Jezus. Men is gewend dat die met een hoofdletter geschreven worden en in de NBV is dat niet het geval. Men mist daarin eerbied. Ook lijkt de duidelijkheid er niet mee gediend: de oudere vertalingen maken door gebruik van een hoofdletter duidelijk wanneer voornaamwoorden (huns inziens) naar God of Jezus verwijzen.

De grondtekst kent niet het verschil tussen kleine en grote letter. Het gebruik van de zogenaamde *eerbiedkapitaal* bij voornaamwoorden geschiedt op grond van een interpretatie: het is de vertaler die daarmee aangeeft, naar wie – volgens hem – het voornaamwoord verwijst.

Historisch is in het hoofdlettergebruik een lijn te zien van weinig naar veel naar weinig. Dat geldt in het algemeen in de Nederlandse taal. (wie schrijft bv. nog steeds *U* in een brief?) In de vertalingen zien we er de neerslag van:

1. De SV gebruikt bijna altijd de kleine letter in de desbetreffende voornaamwoorden.
2. Vanaf de negentiende eeuw komen uitgevers met een gemoderniseerde SV; daarin worden alle voornaamwoorden die verwijzen naar God of Jezus geschreven met een hoofdlet-

ter: de eerbiedkapitaal. Dat past in die tijd: het hoofdlettergebruik neemt toe, zoals bij de zgn. ‘oude schrijvers’ die kernwoorden uit de geloofsleer met een hoofdletter schrijven.

3. De NBG '51 is weer terughoudender in het hoofdlettergebruik: alleen de persoonlijke voornaamwoorden krijgen een hoofdletter, de bezittelijke voornaamwoorden niet meer.
4. De NBV gebruikt altijd de kleine letter bij voornaamwoorden.

Het is heel begrijpelijk dat mensen zich storen aan het consequent gebruik van de kleine letter bij voornaamwoorden die naar God of Jezus verwijzen. Daarmee wordt een traditie van twee eeuwen doorbroken, maar principieel gezien valt er weinig bezwaar tegen in te brengen.

3.5 Aanspreekvormen in de NBV

Het Hebreeuws en Grieks kennen geen onderscheid tussen een beleefdheidsvorm en een vertrouwelijke vorm bij het aanspreken van personen. Het Nederlands kent dat onderscheid wel. Daarbij moet opgemerkt worden dat het gebruik van ‘u’ of ‘jij’ in de loop van de tijd wel is veranderd.

Voorafgaand aan de vertaling van de NBV is zorgvuldig nagedacht over de aanspreekvormen. Ook tijdens het vertaalproces werden keuzes nog weer genuanceerd om de stap van brontekst naar hedendaags Nederlands zo nauwgezet mogelijk te maken. Dat verdient waardering.

De vraag kan gesteld worden of de NBV-regel *God tegen mensen: je, jullie* altijd recht doet aan de situatie en de toon (toorn, ironie, terechtwijzing, gebod). Is ‘u’ in sommige gevallen niet meer op z’n plaats? De keuze is dus niet onjuist, maar misschien wel arbitrair.

3.6 De weergave/vertaling van de Godsnaam

Aan de vraag hoe de naam van God – JHWH – in de NBV zou worden weergegeven, werden door de vertalers intensieve besprekingen gewijd. Tegen de keuze voor HEER werden namelijk van verschillende kanten bezwaren ingebracht. De bezwaren zijn serieus gewogen.

In de lijn van de joodse traditie kozen de SV en de NBG '51 ervoor om Heere respectievelijk Here te gebruiken. Dat doen zij zowel bij *Adonai* (het woord ‘*adon*’ betekent ‘heer’) als bij JHWH, met dit verschil dat JHWH met HEERE respectievelijk HERE wordt weergegeven. De NBV maakt in wezen diezelfde keus, met dit verschil dat het Heer en HEER is geworden.

Dat riep alsnog bezwaar en emoties op vanuit de reformatorische kerken. Gepleit werd om te kiezen voor HEERE, want het gaat niet over een heer, maar over God. Bovendien is HEERE in de beleving van veel Nederlandse bijbellezers tot een eigenaam geworden. Door de SV en de NBG '51 zijn we ermee vertrouwd om de heilige God HEERE te noemen. Deputaten zouden aan de keus voor HEERE de voorkeur hebben gegeven.

De keus is echter anders uitgevallen. Men heeft de bezwaren serieus willen nemen door een leeswijzer die bij het (voor)lezen bij HEER alternatieven noemt, o.a. He(e)re.

De keuze van de NBV voor HEER als weergave van de Godsnaam is taalkundig niet af te keuren (HEERE is in wezen geen eigenaam). Deze conclusie zal niet (gemakkelijk) worden overgenomen door hen die HEERE wel als een eigenaam zien. In hun geloofsbeleving is HEERE de onveranderlijke Nederlandse eigenaam van God en doet de weergave met HEER aan de heilige naam van God afbreuk. Voor deze geloofsbeleving dient er respect te zijn. Anderzijds mag ook respect worden gevraagd voor de conclusie dat HEERE geen eigenaam is.

4 Conclusies

Deputaten kwamen tot een aantal gemeenschappelijke overwegingen en conclusies, waarna een minderheid en een meerderheid van hen hun eigen afweging en conclusie formuleerde.

4.1 Gemeenschappelijke overwegingen en conclusies

Na een kort historisch onderzoek naar de vertaalprincipes voor het vertalen van de bijbel legden deputaten het resultaat daarvan naast de principia van de NBV. Over het algemeen konden zij zich vinden in de vertaalprincipia van de NBV.

Moeite geeft de stelling dat vertalen aan de theologie voorafgaat. Dat mag op zich juist zijn, maar op zijn minst had er een theologische plaatsbepaling vermeld kunnen worden, zeker op het punt van het karakter van de Heilige Schrift als Woord van God.

Wel laat bijvoorbeeld de keus voor 'HEER' als weergave van de naam van God zien dat de betrokken bijbelorganisaties weerstand hebben geboden aan moderne theologische stromingen, zoals de feministische theologie, al hadden deputaten liever een weergave met 'He(e)re' gezien.

De NBV is er zeer goed in geslaagd om doeltaalgericht te zijn. Zij heeft de doeltaalgerichtheid niet te koste willen laten gaan van de brontekstgetrouwheid – de NBV is grotendeels brontekstgetrouw. Ook probeerde men recht te doen aan de eigen aard van de verschillende bijbelboeken. Toch wordt aan de brontekstgetrouwheid afbreuk gedaan door aanvechtbare vertaalkeuzes. Een aantal belangrijke bijbelse woorden is anders vertaald dan in de SV en de NBG '51. Zowel bij het verdwijnen van die woorden als bij wat daarvoor in de plaats is gekomen kunnen vraagtekens worden gezet.

Het Schriftberoep in de gereformeerde belijdenisgeschriften blijft doorgaans in de NBV herkenbaar. Op enkele punten werd een verzwakking van dat beroep geconstateerd.

Wat betreft de inleidingen op de bijbelboeken, het opnemen van de apocriefe boeken, het hoofdlettergebruik, de aanspreekvormen en de weergave van de Godsnaam zouden deputaten hier en daar andere keuzen hebben gemaakt, maar niet elk van deze aspecten weegt even zwaar.

Een door de deputaten gehouden enquête laat zien dat meer dan de helft van de CGK de NBV op de één of andere manier gebruikt en dat ook wil gaan doen in de erediensten. Die gemeentes vinden de NBV een goede en zeer bruikbare vertaling, die zij in toenemende mate enthousiast gebruiken. Daar staat tegenover dat bij velen grote bezwaren leven tegen de NBV. Zij achten haar niet voldoende betrouwbaar en daarom niet geschikt voor kerkelijk gebruik.

Hoe met dit dilemma om te gaan? De situatie doet denken aan die van 1962, toen de generale synode een besluit moest nemen over het gebruik van de NBG '51. Zij sprak toen uit dat de tekst van de deze vertaling niet in strijd is met de Heilige Schrift als Woord van God. En dat daarom het gebruik ervan naast de Statenvertaling niet is af te keuren. De synode voegde er echter aan toe dat gezien de situatie van dat moment het gebruik van de Statenvertaling in de eredienst raadzaam werd geacht. De deputaten hebben zich afgevraagd of er (ongeveer) op die manier een voorstel naar de generale synode zou kunnen gaan.

4.2 Afzonderlijke afwegingen en conclusies

Een deel van deputaten – de minderheid – heeft grote moeite met het geheel van de NBV. Ook zij erkennen een aantal goede zaken in de NBV maar hun bezwaren wegen voor hen

zwaarder. Deze deputaten kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat onnodig vrij is vertaald. En dat niet is vertaald vanuit de erkenning van de eenheid van de Heilige Schrift, noch vanuit het uitgangspunt dat de Bijbel in zijn geheel het Woord van God is. Zij vrezen hier een eigenmachtige aanpak te moeten bespeuren in plaats van een buigen voor (de bedoeling van) de oorspronkelijke tekst. Buiten het geloofsstandpunt – de Bijbel is het gezaghebbende Woord van God – is het onmogelijk tot een betrouwbare vertaling van de bijbel te komen. Kennisnemen van de NBV zelf heeft hen in die gedachte bevestigd.

Zij missen bovendien node vertrouwde bijbelse begrippen als ‘vreze des Heeren’, ‘gerechtigheid’, ‘barmhartigheid’ en ‘welbehagen’. Evenals in de meer omschrijvende vertalingen van ‘zich bekeren’ en ‘geloven’ zien zij een deel van inhoud en zeggingskracht verloren gaan.

De NBV roept problemen op in een aantal leergevoelige aspecten. Bijbelse begrippen zijn niet altijd adequaat vertaald. Te denken is aan de weergave van het paulinische ‘sarx’ (vlees) en de verkeerde suggestie die uitgaat van de vertaling ‘rechtvaardige daad’. Deze zaken zijn wezenlijk voor het al of niet verstaan van de leer der zaligheid. Dit alles is geen bijzaak; dit raakt het Woord van God dat immers het fundament van de kerk is.

Ook wat werd gerapporteerd over een enkel thema van de DL voldoet naar de mening van deze deputaten niet.

Op grond van het bovenstaande komt dit deel van het deputaatschap tot het oordeel dat de NBV niet betrouwbaar genoeg is en daarom niet geschikt voor kerkelijk gebruik. Daarom moet naar hun oordeel de kerken het gebruik van de NBV met klem worden ontraden.

Van het vrijgeven van de NBV vrezen zij dat het proces van onderlinge vervreemding binnen de kerken zal worden bevorderd. Ook een tegengesteld besluit zal het besef van onderlinge samenbinding niet bevorderen, maar de zaak is te belangrijk om dat de doorslag te laten geven.

Het andere deel van deputaten – de meerderheid – is ervan overtuigd dat de NBV doeltaalgericht heeft willen vertalen in trouw aan de brontekst, maar is tevens van mening dat die doeltaalgerichtheid meer dan eens ten koste is gegaan van de brontekstgetrouwheid.

Van een ‘eigenmachtige aanpak’ van de vertalers is volgens hen geen sprake. Minder gelukkige vertaalkeuzes maken de NBV nog niet strijdig met de betrouwbaarheid van het heilige Woord van God, noch met de belijdenis van de kerk. Het is geen wonder dat de NBV – ook binnen de CGK – is begroet als een goede doeltaalgerichte vertaling. Heel wat mensen zijn door deze vertaling de Bijbel (weer) gaan lezen!

Dat ‘ons’ geloofsstandpunt – het OT en het NT zijn samen het ene Woord van God waarvan de Heilige Geest de eerste Auteur is – niet is te vinden in de vertaalprincipes van de NBV komt doordat die principes geen theologische stellingname willen geven, maar de uitgangspunten voor de vertaling omschrijven. Daarbij behoort de regel dat vertalen aan de theologie voorafgaat zoals ook het Woord van God aan de theologie voorafgaat. Uiteraard heeft de theologie van de vertaler invloed op zijn vertaalkeuzes, maar dat levert nog niet per definitie een slechte vertaling op. Juist ook omdat alle deputaten de vertaalprincipia van de NBV in grote lijnen konden goedkeuren zal de NBV beoordeeld dienen te worden op haar resultaat.

Dit deel van deputaten acht de NBV een betrouwbare vertaling van Gods Woord. Zij heeft meer pluspunten dan minpunten. De minpunten zijn niet van dien aard dat zij een kerkelijk gebruik in de weg hoeven te staan.

Een negatief besluit aangaande de NBV zal zeker op veel onbegrip stuiten. Is de NGB '51 dan soms beter? Moeten de gemeenten dan maar parafaserende vertalingen gebruiken? Vergeet niet dat Nederland zendingsland is! Ook zou de ruimte die de generale synode van 2004 onder andere met het oog op de samenwerking met de NGK en de GKv bood bemoeilijkt worden.

Op grond van het bovenstaande komt dit deel van de deputaten tot het oordeel dat de NBV betrouwbaar genoeg is en daarom geschikt voor kerkelijk gebruik.

Zij die in de praktijk de SV de enige betrouwbare vertaling van de Bijbel in het Nederlands vinden zouden een positief besluit aangaande de NBV kunnen opvatten als een zich verwijderen van de gereformeerde leer, zoals die in de belijdenisgeschriften is verwoord. Hoe zwaar moet dit bezwaar wegen? Voor gemeenten die uitsluitend de SV gebruiken verandert er in hun plaatselijke situatie niets. Wel zouden zij andere gemeenten moeten dragen in hun gebruik van de NBV, omdat die deze vertaling zien als het betrouwbare Woord van God in hedendaags Nederlands.

4.3 Een gemeenschappelijk voorstel tot een besluit

Op grond van deze overwegingen zijn de deputaten tot het volgende voorstel tot besluit gekomen om daarmee de generale synode van 2007 te dienen:

Door broederlijke, openhartige en intensieve gesprekken zijn deputaten gekomen tot een gemeenschappelijk voorstel tot besluit. Zo wilden zij uit liefde voor de kerken het geheel van de kerken dienen. Daarbij drijft hen een verlangen naar eenheid; maar wordt zo geen schijneenheid gecreëerd in een poging schrijnende verschillen te verdoezelen? Het is een feit dat de CGK een grote verscheidenheid kennen die ook tot uitdrukking komt in de manier waarop door gemeentes gereageerd wordt op de NBV.

De generale synode dient in deze situatie geestelijk leiding te geven: wat is tot eer van de Koning der kerk en dient de CGK in hun geheel? Dan komen noch louter een synodaal verbod noch het vrijgeven zonder meer van de NBV in aanmerking. Wederzijds vertrouwen en elkaar aanvaarden en dragen bij verschil in opvatting is een geestelijk principe dat voortkomt uit de manier waarop Christus de leden van zijn gemeente aanvaardt. Vandaar een gemeenschappelijk voorstel.

Dat luidt: de kerken te ontraden gebruik te maken van de NBV. Hopelijk brengt een herziening van de NBV substantiële verbeteringen. Laten de CGK daaraan (samen met anderen) hun bijdrage leveren.

Van kerkenraden die overwegen dit synodale advies niet op te volgen wordt gevraagd dat zij de bezwaren in dit rapport genoemd ernstig overwegen en van hun besluit in deze verantwoording kunnen geven aan de classis.

Op grond van het bovenstaande doet het deputaatschap het volgende voorstel tot een besluit:

De generale synode besluit:

- 1. de kerken te ontraden gebruik te maken van de NBV, gehoord de rapportage van deputaten;*
- 2. bij kerkenraden die niettemin overwegen over te gaan tot het gebruik van de NBV er op aan te dringen dat zij in hun overwegingen zich rekenschap geven van de bezwaren die deputaten in hun rapport hebben benoemd en dat zij die zo verdisconteren dat zij verantwoording kunnen geven van hun besluit;*
- 3. aan de kerkenraden te vragen bij hun besluitvorming niet alleen het heil van de eigen gemeente op het oog te hebben, maar ook dat van de kerken in hun geheel;*
- 4. de kerken te (laten) informeren over de NBV door een brochure met daarin het rapport van deputaten, de hoofdpunten van de bespreking ter synode en andere relevante informatie;*
- 5. een nieuw deputaatschap te benoemen dat, eventueel in samenwerking met andere deputaatschappen uit de gereformeerde gezindte, de opdracht krijgt de volgende generale synode voorstellen te doen met het oog op de voorgestelde revisie.*

Bijlage I: Overzicht van de pilotstudies

De deputaten hebben ook enkele gedeelten uit de Nieuwe Bijbelvertaling nader bekeken. Een uitgebreid verslag daarvan is te vinden in de bijlagen bij hun rapport. Bijlage 3 gaat over enkele gedeelten uit het Oude Testament, en bijlage 4 over gedeelten uit het Nieuwe Testament. In het rapport zelf geven deputaten conclusies uit deze pilotstudies weer, en gaan zij nader in op enkele onderdelen, in hoofdstuk 3. Al met al is bijna een derde van het rapport hieraan gewijd – zij het dat het meeste in de bijlagen te vinden is.

Deze gedeelten laten zich moeilijk samenvatten. Voor een goede indruk is het nodig om de commentaren bij de Bijbelgedeelten in hun geheel te lezen. Daarom verwijzen we hier graag naar het rapport van de deputaten, dat te vinden is op de website van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Ga naar www.cgk.nl; klik dan op “Generale synode”. Daar staat, onder het kopje “Downloads”, het rapport: **NBV_Rapport-2007.pdf**. Hoofdstuk 3 is daarin te vinden op blz. 24-29; de bijlagen 3 en 4 op blz. 61-78.

We willen hier volstaan met de conclusies bij de gekozen gedeelten.

Uit het **Oude Testament** zijn gekozen

- Genesis 12 t/m 15
- Psalm 20 t/m 25
- Jesaja 52:13-53:12
- het boek Sefanja

Daarbij trekken deputaten de onderstaande conclusies. Er wordt verwezen naar teksten; zie dan het commentaar bij deze teksten in de bijlagen 3 en 4 van het rapport.

1. De NBV geeft over het algemeen mooi en hedendaags Nederlands. De vertaling loopt goed, leest makkelijk en is doorgaans goed te begrijpen.
2. Dat de tekst doorgaans goed te begrijpen is, is soms gevolg van het feit dat dingen die in de grondtekst vreemd zijn, worden gladgestreken (bv. Ps. 22:9,25, Jes. 52:14, Sef. 1:6, 3:10).
3. We vonden een aantal zeer sprekende, mooie vertalingen (Ps. 25:4, Sef. 1:5,14, 3:16). Ook heel originele vertalingen (bv. Jes. 53:3,11, Sef. 1:3). Daarbij is het soms nog wel de vraag of de gegeven vertaling mogelijk is (Jes. 53:8).
4. Vooral in de Psalmen is de vertaling over het algemeen kort en krachtig, en poëtisch. We waarderen de manier waarop de Psalmen in de NBV zijn ingedeeld in strofen.
5. Ook een wat minder bekend boek als Sefanja is zorgvuldig vertaald. Het is een boek met mooi, krachtig Hebreeuws. In de vertaling komt dat uit.
6. Verschillende teksten zijn voor ons besef onnodig vrij vertaald (Gen. 14:10, 15:1b, Ps. 21:7, Ps. 22:32).
7. Er worden in de vertaling soms dingen weggelaten, zonder dat duidelijk is waarom (Gen. 12:4; Ps. 22:23, Jes. 53:6, Sef. 1:4).
8. Soms zijn gelijke woorden of zinswendingen verschillend vertaald, terwijl niet duidelijk is waarom (Gen. 13:10/14).
9. De NBV heeft enkele keren een wat zwakke weergave van Hebreeuwse woorden (Jes. 53:5, Sef. 1:2,15, 2:2,4,15). We vonden echter anderzijds ook plaatsen waar de NBV sterker en beter vertaalt dan SV en NBG '51 (Jes. 53:12).

10. De weergave van Genesis 12:3 wijkt af van hoe deze tekst in het N.T. wordt opgevat en geciteerd. Als er in het Hebreeuws duidelijk iets anders stond, zou dat terecht zijn – maar in dit geval valt er veel te zeggen voor de vertaling die ook in het N.T. is terug te vinden.

Uit het **Nieuwe Testament** zijn twee gedeelten gekozen; de conclusies zijn bij elk gedeelte apart gegeven.

Lukas 1-2

1. De NBV heeft Lucas 1-2 goed vertaald.
2. Er zijn ook voorbeelden gegeven van een (te) zwakke vertaling en van onnodige veranderingen. (bv. 1:16v, 1:34, 1:78, 2:10, 2:51)
3. Bij een aantal teksten is de vertaling gedeeltelijk goed, terwijl ze voor een ander deel vragen oproept, ook vanuit de doelstelling van de NBV gezien. Dat geldt o.a. 1:16-17 en 2:27. Lucas 2:51 is onjuist vertaald door toevoeging van 'voortaan'. Dat wekt een verkeerde suggestie.
4. Dat de NBV 2:1, 6 en 15 niet met het (meer dan) vertrouwde '*en het geschiedde*' begint, vloeit voort uit de doeltaalgerichtheid en de overtuiging dat het in deze uitdrukking om een taalkenmerk gaat die in de Nederlandse taal niet tot uitdrukking hoeft te komen. Deze visie is wel te verdedigen.

Galaten

1. Veel teksten in Galaten zijn correct, adequaat en goed vertaald.
2. a. Beelden zijn lang niet altijd letterlijk vertaald. Dat is meer dan eens te rechtvaardigen, maar andere keren zijn ze onnodig wegvertaald, o.a. in 2:18 en 3:1 of niet gelukkig weergegeven, o.a. in 3:24.
b. Dikwijls wordt een omschrijvende vertaling gebruikt, o.a. in 1:4; 1:11; 2:19; 5:6; 5:13 en 5:16. Die omschrijvingen zijn o.i. lang niet altijd nodig. Ook zijn ze soms minder juist of zelfs niet juist.
c. Er wordt meer dan eens (te) vrij vertaald: te algemeen (5:23) of te specifiek (3:19).
d. Soms worden onnodig woorden en zinsdelen weggelaten, o.a. in 2:1; 4:4, 5,6 en 24-25; 6:6.8 en 18.
e. In sommige teksten worden woorden toegevoegd. Voorbeelden dat dit zonder noodzaak gebeurt zijn: 4:7 en 6:6 en 8.
f. In andere teksten worden woorden zonder duidelijke reden in een andere volgorde geplaatst dan in de brontekst, o.a. in 5:4.
3. De wijze waarop de NBV het woord *sarx* (vlees) vertaalt, dat in Galaten dikwijls voorkomt in relatie tot *Pneuma* (Geest) roept vragen op.
4. De vertaling met *daad van gerechtigheid* in 3:6 (zie ook Gen. 15:6 en Rom. 4:3) is ongelukkig, want verwarrend. Verder heeft het de voorkeur om in 3:8 en 5:5 meer letterlijk te vertalen dan nu is gebeurd met: de (eenvoudige) weergave: *aangenomen (als rechtvaardigen) door of op grond van geloof*.
5. Men heeft zich ingespannen om te komen tot een eigentijdse vertaling. Dat dit doorgaans is gelukt, is een grote prestatie, temeer daar de brief aan de Galaten een gecompliceerde en diepzinnige tekst is. Voorbeelden van eigentijds taalgebruik zijn o.a. te vinden in 2:6,10 en 17; 3:1 en 3; 5:12. Geconcludeerd kan worden dat de vertaling van Galaten in hoge mate voldoet aan de gestelde eis van *doeltaalgerichtheid*.
6. Door de wijze waarop de *doeltaalgerichtheid* is uitgewerkt staat volgens ons de *brontekstgetrouwheid* echter onder spanning. Hierdoor is ook het inzicht in de structuur van de brontekst is verminderd. Dit geeft ons soms (grote) moeite met de vertaling.

Uit de pilotstudies kwamen twee kwesties naar voren waarop de deputaten zich nader bezonnen hebben:

- **Gerechtigheid in Genesis 15:6 (en Rom. 4:3, Gal. 3:6)**

De NBV vertaalt op verschillende plaatsen het Hebreeuwse woord *tsedaqa* met ‘rechtvaardige daad’. In oudere vertalingen werd dit woord weergegeven met ‘gerechtigheid’.

De vertaling van *tsedaqa* met ‘rechtvaardige daad’ in Genesis 15:6 zou ons op de gedachte kunnen brengen dat Abrahams geloof als zodanig een rechtvaardige daad is waarop God verder bouwt. Toch hoeft het dat niet te betekenen. Het accent ligt in Genesis 15:6 niet op ‘daad’, maar op het feit dat de Heere Abrahams vertrouwen aan hem wilde *toerekenen als* een rechtvaardige daad. De NBV-vertaling leidt dus niet tot de conclusie dat Abraham hier een voorbeeld wordt van gerechtigheid door de werken. Ook uit de hele context van Genesis 15 blijkt dat Abrahams geloof(sdaad) niet uit hemzelf opkwam, maar het gevolg was van het feit dat de Heere hem opzocht met Zijn beloftewoord.

Dit neemt niet weg dat deputaten de vertaling van *tsedaqa* in Genesis 15:6 met ‘rechtvaardige daad’ ongelukkig en ongewenst vinden, door de misverstanden die deze vertaling kan opleveren.

Dat geldt nog meer bij de weergave van het citaat van deze tekst in Romeinen 4:3. In de context van Romeinen 4:1-5 werkt deze vertaling onduidelijkheid in de hand. De verzen 2 en 3 staan nu in een gespannen verhouding tot elkaar, omdat in vers 2 aanneming ‘op grond van *daden*’ wordt afgewezen, terwijl in vers 3 de vertaling met ‘*daad* van gerechtigheid’ tegenovergesteld kan worden uitgelegd. De verzen 4-6 spreken dit weer tegen, door de handhaving van het nadrukkelijke en herhaalde ‘zonder verdienste’, maar in vers 5 wordt vervolgens gesproken van rechtvaardiging ‘vanwege zijn vertrouwen’. Door de vertaalkeuzes in de NBV dreigt de passage onsamenhangend te worden. Deputaten bevelen de passage aan voor een revisie.

- **De vertaling van *sarx* (“vlees”) in de brieven van Paulus**

Traditioneel is het woord *sarx* doorgaans met “vlees” vertaald. Maar het gaat om een woord met veel betekenissen. Voor degenen die niet – via oudere vertalingen – bekend zijn met het speciale gebruik van het woord “vlees” is deze vertaling niet goed te begrijpen. Anderzijds wordt bv. bij een uitdrukking als “de begeerte van het vlees” vaak – ten onrechte! – specifiek gedacht aan seksuele verlangens. Het woord “vlees” wordt door velen niet verstaan of misverstaan.

Dat NBV verschillende omschrijvingen geeft is daarom goed te begrijpen en wel te verdedigen. De deputaten signaleren wel als probleem dat de nadrukkelijke tegenstelling van “vlees” tegenover Geest, die in de oorspronkelijke tekst naar voren springt (met name in Gal. 5:13-26, maar ook in Rom. 7 en 8) in de NBV niet meer (zo makkelijk) te ontdekken is.

De deputaten menen ook dat op een paar plaatsen de weergave van *sarx* te neutraal en vervlakkend is, bv. in Galaten 4:23, waar in de vertaling van *sarx* met “de loop der natuur” het aspect van Abrahams ongelooft en ongeduld ten onrechte wordt gemist. Dit heeft als gevolg dat er nu in sommige gevallen een tekst ligt die er niet in slaagt de diepte van de bijbelse verkondiging over de mens tot klinken te brengen.

Bijlage II: Het besluit van de Generale Synode 2007

De synode deed de volgende uitspraak:

De generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van het studiedeputaatschap inzake het gebruik van de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV);
2. van de rapporten van haar commissie;

gehoord

de bespreking in de vergadering;

overwegend

1. dat zij om tot een verantwoord besluit te komen inzake het gebruik van de NBV alles wat in de constatering, overwegingen en oordeelsvorming van de generale synode 2004 nog altijd van toepassing is, alsmede de inhoud van de brief d.d. 29.11.2004 dient mee te wegen;
2. dat het werk van het studiedeputaatschap beoordeeld dient te worden in het licht van de opdracht die de generale synode 2004 aan de deputaten heeft verstrekt;
3. dat de deputaten er op gewezen hebben dat de NBV het op verschillende punten moeilijk maakt om zonder meer te spreken van een betrouwbare en dus kerkelijk bruikbare vertaling;
4. dat niet al deze punten van hetzelfde gewicht zijn en/of even zwaar gewogen worden door de afzonderlijke deputaten;
5. dat uit de enquête is gebleken dat in meer dan de helft van de kerken de NBV op de een of andere manier gebruikt wordt en door velen de NBV gezien wordt als een goede en betrouwbare vertaling;
6. dat vanwege de doeltaalgerichte vertaling men binnen de kerken wellicht meer gelet heeft op verstaanbaarheid dan op betrouwbaarheid;
7. dat kennismaken van wat deputaten naar voren hebben gebracht in hun rapport kan bijdragen tot een gefundeerde oordeelsvorming binnen de kerken;
8. dat deze gefundeerde oordeelsvorming des te meer vrucht zal afwerpen wanneer binnen de kerkenraden met elkaar over deze vertaling van het Woord van God doorgesproken wordt;
9. dat vanwege het – ondanks de uitnodiging daartoe – niet deelnemen aan de totstandkoming van de NBV verlegenheid en bescheidenheid gepast zijn in de kritiek op het resultaat én in eventuele contacten met het Nederlands Bijbelgenootschap over een mogelijke revisie;
10. dat er een revisie van de NBV is gepland;

van oordeel

1. dat deputaten met hun rapport de generale synode op zodanige wijze hebben gediend dat zij kan komen tot een gefundeerd oordeel over de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de NBV, waarmee de kerken gediend zijn;
2. dat gebleken is:
  - a. dat het werken vanuit het principe dat vertalen aan de theologie voorafgaat in ieder geval de nodige vragen oproept en openlaat, en dit onder meer blijkt uit het feit dat

- onvoldoende de eenheid van Oude en Nieuwe Testament door vertalingen in de NBV tot uitdrukking komt;
- b. dat ten aanzien van de verhouding doeltaalgerichtheid-brontekstgetrouwheid de NBV er uitnemend in geslaagd is doeltaalgericht te zijn, maar dat op zijn minst meer dan eens de doeltaalgerichtheid ten koste gegaan is van de brontekstgetrouwheid, zoals gebleken is uit een groot aantal zwakke en onjuiste vertaalkeuzes en tevens dat belangrijke bijbelse woorden verdwenen zijn en de alternatieven daarvoor vragen op kunnen roepen;
  - c. dat de NBV doorgaans wel het Schriftberoep in de belijdenisgeschriften ondersteunt, maar dat er omgekeerd wel teksten zijn in de NBV die zo vertaald zijn dat ze in een andere richting wijzen dan in de klassiek reformatorische opvatting het geval is;
  - d. dat op diverse andere belangrijke punten - inleidingen op de bijbelboeken, de wijze waarop de apocriefe boeken zijn opgenomen, het hoofdlettergebruik en de weergave van de Godsnaam - keuzes zijn gemaakt die theologische en/ of gevoelsmatige bezwaren oproepen;
3. dat de kerken niet gediend zijn met louter een synodaal verbod en evenmin met een vrijgeven zonder meer, gezien:
    - a. de verschillende weging van de aan het licht gekomen bezwaren;
    - b. de huidige praktijk van het kerkelijk leven;
  4. dat het in het licht van het bovenstaande de roeping van de kerken is alles wat mogelijk is te doen om te komen tot een herziene versie van de NBV, mede gezien het reeds veelvuldig gebruik van deze vertaling;
  5. dat de generale synode niet met een beroep op een reeds ontstane praktijk zich nu kan onthouden van een gefundeerd oordeel;

spreekt uit

dat er nog te veel aspecten van de NBV vragen oproepen of openlaten om met algemene vrijmoedigheid uit te spreken dat voldoende duidelijk is gebleken dat de NBV een genoegzaam betrouwbare vertaling is van het Woord van God en het daarom van wijsheid en voorzichtigheid getuigt om het kerkelijk gebruik ervan te ontraden;

en besluit

1. de deputaten hartelijk te danken voor hun grondige studie en rapport;
2. de kerken met klem te ontraden in de eredienst gebruik te maken van de NBV
3. aan kerkenraden te vragen bij hun besluitvorming niet alleen het heil van de eigen gemeente op het oog te hebben, maar ook dat van de kerken in hun geheel;
4. in het reglement op de kerkvisitatie onder I 'Dienst des Woords en der sacramenten' als nieuwe vraag 14 op te nemen:
'Indien u gebruik maakt dan wel overweegt gebruik te gaan maken van de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), hoe weegt u het besluit van de generale synode 2007 ten aanzien van de NBV?' (vervolgens de nummering aanpassen);
5. een nieuw deputaatschap te benoemen dat de opdracht krijgt:
  - a. het rapport van het studiedeputaatschap voor commentaar voor te leggen aan de verantwoordelijken voor de NBV;
  - b. na verwerking van dit commentaar het rapport van het studiedeputaatschap samen te vatten in een goed lees- en verstaanbare brochure en deze zo spoedig mogelijk aan de kerken aan te bieden;
  - c. (eventueel in samenwerking met andere deputaatschappen uit de gereformeerde gezindte) een positief-kritische bijdrage te leveren aan het proces van de revisie van de NBV en daarover aan de volgende synode te rapporteren;

6. de kerken van dit besluit op de hoogte te stellen en in een afzonderlijke brief dit besluit toe te lichten.